

М.: ВНИИПИ, 1996.4. Порядок экспертной оценки нематериальных активов, утвержденный приказом Фонда государственного имущества Украины и Государственного комитета по вопросам науки и технологий от 27.07.95 г. № 969/97 (Порядок № 969). 5. Рекомендації по визначенню вартості об'єктів промислової власності (автори В.Г. Бромберг, В.Ю. Хін, М. В.Линник), Кафедрою економіки Центрального інституту патентознавства, 1993

Bibliography (transliterated): 1. *Mizhnarodni standarti ocinki: principi, standarti ta pravila.* / pid red. Drapikovskogo O., Ivanovoi I. – K.: UKRels, 1999. – 105 s. 2. *Analiz hozhajstvennoj dejatel'nosti predprijatija.* – uchbnik. Savickaja G.V. 5-e izd., pererab. i dop. - M.: Infra-M, 2009. — 536 s. 3. Skornjakov Je.P. *Ocenka nauchno-tehnicheskoy, tehniko-jekonomicheskoy i kommercheskoj znachimosti izobretenij. Kak ocenit' kommercheskuju znachimost' izobretenija.* – M.: VNIPI, 1996.4. *Porjadok jekspertnoj ocenki nematerial'nyh aktivov, utverzhdenyj prikazom Fonda gosudarstvennogo imushhestva Ukrainy i Gosudarstvennogo komiteta po voprosam nauki i tehnologij ot 27.07.95 g. № 969/97 (Porjadok № 969).* 5. *Rekomendacii po viznachennju vartosti ob'ektiv promislovoj vlasnosti* (avtori V.G. Bromberg, V.Ju. Hin, M. V.Linnik), Kafedroju ekonomiki Central'nogo institutu patentoznavstva, 1993

Надійшла до редколегії 21.03.2014

УДК 519.68

О.В. ВАЛДАЙЦЕВ, магістрант, НТУ «ХП»

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ

В статті проаналізовано літературні джерела, що стосуються питань економічної ефективності підприємства, визначені основні фактори і показники, що впливають на ефективну діяльність підприємства. Також обгрунтовується важливість діагностики ефективності діяльності підприємства. Окрім цього розглянуто та проаналізовано існуючі методи оцінювання ефективності діяльності підприємства та запропоновано ряд дій щодо визначення оцінки ефективності діяльності підприємства при первинному аналізі.

Ключові слова: ефективність, методика оцінки, результативність, витрати, показники

© О.В. Валдайцев, 2014

Вступ. Ефективність є однією з головних характеристик результативності управління діяльністю підприємства, що зумовлює необхідність її детального вивчення. Оцінювання економічної ефективності діяльності підприємства є одним із факторів подальшого ефективного розвитку. Варто зазначити, що таке явище не може бути виміряне за допомогою єдиного показника. Ефективність ні в якому разі не повинна досліджуватися у відриві від кінцевих результатів діяльності підприємств. Процедура оцінювання ефективності управління підприємством висуває проблему вибору методу, на основі якого така оцінка має здійснюватись.

Аналіз основних досягнень і літератури. Питанню аналізу ефективності діяльності підприємств присвячено багато праць відомих авторів. Так, дослідженням цих проблем займалися відомі вчені – Б.Плишевський[6], А. Анчишкін[4], П. Почкін[5], А. Турило[3] та ін. Водночас, у працях економістів наразі немає єдиного підходу до розуміння сутності процесу аналізу ефективності, незважаючи на те, що це поняття досить широко використовують під час дослідження практично всіх проблем удосконалення процесу управління підприємством.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження сучасних методик оцінювання ефективності діяльності підприємства.

Матеріали досліджень. Найпоширенішими напрямками є визначення ефективності як співвідношення отриманого результату з витратами діяльності підприємства, співвідношення отриманого результату з наміченими цілями. Але ці підходи до визначення ефективності не дозволяють встановити логічний взаємозв'язок між управлінням діяльністю підприємства та ефективністю управління діяльністю підприємства. Ефективність управління діяльністю підприємства визначається як результативність управління маркетинговою, виробничою, фінансовою, інноваційною та кадровою діяльностями. Теорія ефективності чітко розмежовує поняття ефекту й ефективності, розуміючи під першим - результат заходу, а під другим – співвідношення ефекту і витрат, що його викликали. Так, ефект означає результат, наслідок певних причин, дій. А ефективність визначається відношенням результату до витрат.

Залежно від форми подання результатів і витрат розрізняють наступні категорії ефективності[3]: 1.технічна ефективність – результати й витрати вимірюються в натурально-речовинній формі; 2. економічна ефективність – результати й витрати оцінюються у вартісній формі; 3. соціально-економічна ефективність – ураховуються не тільки економічні, але й соціальні наслідки реалізації заходу.

Перелік показників оцінки ефективності діяльності підприємства наведено в таблиці.

Таблиця – Показники оцінки ефективності управління підприємством

Оцінка ефективності керуючої підсистеми	
Складові оцінки	Показники оцінки
Оцінка ефективності управлінського персоналу	– коефіцієнт кількісної та якісної укомплектованості персоналу управління; – питома вага управлінського персоналу, який має стаж роботи на підприємстві та в галузі більш як 5 років; – коефіцієнт сталості персоналу управління;

	– коефіцієнт плинності персоналу управління; коефіцієнт заміщення персоналу управління; – коефіцієнт співвідношення темпів нарощування обсягу реалізації та темпів зростання фонду заробітної плати персоналу управління; – коефіцієнт відповідності середньомісячної заробітної плати персоналу управління рівню реальної заробітної плати; – рентабельність витрат на управління
Оцінка ефективності організаційної структури управління	– коефіцієнти дотримання норм керованості ланок управління; – коефіцієнт співвідношення темпів нарощування обсягу реалізації та темпів зростання структурної централізації; – коефіцієнт співвідношення темпів нарощування обсягу реалізації та темпів зростання централізації управління; - коефіцієнти співвідношення темпів нарощування обсягу реалізації та темпів зростання формалізації персоналу апарату управління та структурних підрозділів
Оцінка ефективності технології управління	– коефіцієнт оперативності роботи з документами та іншими джерелами інформації; – коефіцієнт використання інформації; – коефіцієнт повноти реалізації управлінських рішень; – коефіцієнт охоплення функцій управління автоматизацією; – коефіцієнт зростання технічної озброєності управлінської праці; – рентабельність використання основних засобів адміністративного призначення; – питома вага прогресивних видів оргтехніки та ЕОМ у загальній їх вартості
Оцінка ефективності організаційної культури	– рівень організації діяльності підрозділів управління персоналом; – рівень стану трудової дисципліни; – рівень задоволеності умовами праці; – рівень задоволеності стану соціально-психологічного клімату в колективі; – рівень задоволеності прийнятими на підприємстві нормами поведінки працівників; – рівень безпеки та охорони праці; – рівень умов соціального розвитку й соціального захисту персоналу
Оцінка ефективності керованої підсистеми	
Оцінка ефективності управління операційною діяльністю	– коефіцієнт фондівдачі основних засобів; – коефіцієнт оновлення основних засобів; – коефіцієнти фізичного та морального зносу основних засобів; – питома вага основних засобів з обмеженим правом власності; – коефіцієнт матеріалівдачі; – рентабельність матеріальних витрат; – коефіцієнт використання виробничих потужностей;

	– коефіцієнт дотримання норм екологічності операційної діяльності; – питома вага витрат на виправлення браку в загальній сумі операційних витрат; – рентабельність витрат операційної діяльності
Оцінка ефективності управління персоналом	– коефіцієнти кількісної та якісної укомплектованості кадрового складу підприємства; – коефіцієнт сталості персоналу підприємства; коефіцієнт плинності персоналу підприємства; – коефіцієнт заміщення персоналу підприємства; – коефіцієнт відповідності середньомісячної заробітної плати персоналу підприємства рівню реальної заробітної плати
Оцінка ефективності управління фінансовою діяльністю	– коефіцієнт фінансової незалежності; – коефіцієнт фінансового ризику; – коефіцієнт забезпеченості оборотними засобами; – коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності; – рентабельність власного капіталу; – коефіцієнти ліквідності; – коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості; – коефіцієнти оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості; – питома вага позитивного грошового потоку операційної діяльності в загальній його сумі; – коефіцієнт ліквідності грошового потоку операційної діяльності
Оцінка ефективності управління маркетинговою діяльністю	– коефіцієнт ринкової частки продукції підприємства на національному ринку; – коефіцієнт еластичності попиту на продукцію; – коефіцієнт зміни обсягу реалізації продукції; – рентабельність продажу; – коефіцієнт співвідношення темпів нарощування обсягу реалізації та темпів зростання собівартості реалізованої продукції; – коефіцієнт оборотності готової продукції та товарів; – коефіцієнт окупності витрат у маркетингову діяльність;
Оцінка ефективності управління інвестиційною діяльністю	– коефіцієнт реальної вартості майна; – коефіцієнт забезпеченості необоротних активів власним капіталом; – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами; – коефіцієнт маневреності; – рентабельність інвестицій у необоротні активи; рентабельність інвестицій в оборотні активи; – питома вага власних коштів у загальній сумі реального інвестування;

	– рентабельність фінансових інвестицій; – питома вага власних коштів у фінансовому інвестуванні; – рентабельність інвестованого в підприємство капіталу; – коефіцієнт виплати процентів
Оцінка ефективності управління інноваційною діяльністю	– коефіцієнт зростання суми витрат на дослідження, – розробку та впровадження нових видів продукції; – питома вага високотехнічного обладнання в загальній вартості основних засобів; – коефіцієнт зростання суми витрат на освоєння нових ринків збуту; – коефіцієнт співвідношення темпів зростання прибутку від операційної діяльності та темпів зростання витрат на інновації в маркетинг; – коефіцієнт зростання авторських і суміжних з ними прав; – питома вага працівників та керівників, які підвищили кваліфікацію; – коефіцієнт зростання суми витрат на підбір, навчання та підвищення кваліфікації персоналу

Результати досліджень. Узагальнюючий, кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Прибуток та відносний показник прибутку – рентабельність є основними показниками ефективності роботи підприємства, які характеризують інтенсивність господарювання. Співвідносити витрати та доходи – головне завдання кожного учасника господарської діяльності. Водночас абсолютна сума прибутку не характеризує рівня ефективності господарської діяльності. Щоб зробити висновок про рівень ефективності господарювання, отриманий прибуток необхідно порівняти з понесеними витратами або активами, які забезпечують підприємницьку діяльність, тобто визначити рентабельність.

Рентабельність має кілька модифікованих форм залежно від того, які саме прибуток і ресурси (витрати) використовують у розрахунках[2]. Основним показником рентабельності капіталу підприємства є відношення балансового прибутку до всього авансованого капіталу - рентабельність діяльності підприємства: $R_d = П/К \cdot 100\%$

Даний показник визначає, який прибуток одержує підприємство на кожну грошову одиницю вкладеного капіталу, тобто характеризує ефективність використання наявних ресурсів підприємства. Для більш детального аналізу використовують такі ресурсні показники рентабельності діяльності підприємства: 1. рентабельність діяльності підприємства з урахуванням «чистого прибутку»; 2. рентабельність власного капіталу; 3. рентабельність власного капіталу за чистим прибутком; 4. валова рентабельність основної діяльності; 5. рентабельність

продукції; 6. рентабельність продукції за показником чистого прибутку; 7. рентабельність продажів; 8. рентабельність продажів за показником чистого прибутку.

Висновки. Можна зробити висновок, що існуючі підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства не дозволяють розглядати ефективність як комплексну характеристику. Ефективність підприємства – складна характеристика. Для того, щоб повноцінно проаналізувати діяльність підприємства, зробити вірні висновки про його стан, необхідно розглядати всі ці показники в сукупності. Адже якщо той або інший показник залежить від іншого прямо або побічно, його значення змінюється. Показники, що характеризують підприємство, необхідно аналізувати як порівняльну динаміку. Оптимальним періодом для порівняння показників вважається відрізок часу 3-5 років.

Список літератури: 1. *Богданович О.Г.* Аналіз ефективності діяльності підприємства на засадах узгодження інтересів груп економічного впливу 2. *Кушваха Р.А.* Ефективність — одна з найважливіших категорій в економіці та її значення в процесі господарювання Науковий вісник — 2009. 3. *Турило А.М.* Оцінка результативності ефективності продуктивності і збитковості підприємства. 4. *Анчишкін А.И.* Наука-техника-экономика.– 2-ое изд. – 1989. 5. *Почкин П.Ф.* Эффективность и интенсивность производства – Москва, 1990. 6. Эффективность общественного производства: критерии, методы расчета, показатели. Под ред. *Б.П. Плышевского.* – 1993.

Bibliography (transliterated): 1. *Bogdanovich O.G.* Analiz effektivnosti dijal'nosti pidpriemstva na zasadah uzgodzhennja interesiv grup ekonomichnogo vplivu 2. *Kushvaha R.A.* Efektivnist' — odna z najvazhlivishih kategorij v ekonomici ta ii znachennja v procesi gospodarjuvannja Naukovij visnik — 2009. 3. *Turilo A.M.* Ocinka rezul'tativnosti effektivnosti produktivnosti i zbitkovosti pidpriemstva. 4. *Anchishkin A.I.* Nauka-tehnika-jekonomika.– 2-oe izd. – 1989. 5. *Pochkin P.F.* Jeffektivnost' i intensivnost' proizvodstva – Moskva, 1990. 6. *Jeffektivnost' obshhestvennogo proizvodstva: kriterii, metody rascheta, pokazateli.* Pod red. *B.P. Plyshevskogo.* – 1993.

Надійшла до редколегії 21.03.2014